

Náměstí Jana Palacha

i Po vojenské invazi v srpnu 1968 se život v Československu začal pomalu vracet ke klasickým totalitním poměrům. Již 27. srpna 1968 byl podepsán tzv. Moskevský protokol, který stvrzoval okupaci země a její „omezenou suverenitu“. Hned na to, v září 1968 byl přijat „text zákona 126/1968 Sb.“ zákon o „přechodných“ opatřeních k upevnění veřejného pořádku, který ve skutečnosti zrušil mnoho ústavních a občanských práv. Protisovětské demonstrace na počátku listopadu 1968 byly brutálně rozeznány policií. Zároveň byl oslabován vliv reformních představitelů komunistické strany a reformy Pražského jara byly postupně rušeny. Pomalu nastával proces označovaný jako normalizace, neboli pozvolný návrat k prosovětskému totalitnímu režimu. 16. ledna 1969 krátce před 16. hodinou se v horní části Václavského náměstí polil dvacetiletý student filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jan Palach benzínem a zapálil. V jeho aktovce byl nalezen dopis, z kterého vyplývá, že tak učinil na protest proti sovětské okupaci. Jan Palach byl s těžkými popáleninami převezen do nemocnice, kde o tři dny později zemřel. Jeho pohřeb, kterého se 25. ledna 1969 v Praze zúčastnily desetitisíce lidí, byl důstojným vyjádřením všeobecného nesouhlasu s okupací země. Přesně o měsíc později, 25. února 1969, se ze stejných pohnutek upálil Palachův vrstevník, osmnáctiletý Jan Zajíc, a v dubnu 1969 v Jihlavě Evžen Plocek. Po činech těchto lidí následovalo ještě několik dalších protestních sebevražd. Palachova smrt hluboce otřásla celou československou veřejností, na politické poměry v zemi ale neměla téměř žádný vliv. V lednu 1989 se při příležitosti 20. výročí

Palachovy smrti konaly v Praze rozsáhlé demonstrace, označované jako Palachův týden, které byly policií násilně rozeznány. I přesto však byly předzvěstí pádu totalitního režimu.

Jan Palach

* 11. 8. 1948 ve Všetatech / † 19. 1. 1969 v Praze

- v roce 1966 absolvoval gymnázium v Mělníku - 2 roky studoval vysokou školu ekonomickou - v roce 1968 přestoupil na filozofickou fakultu, obor historie – politická ekonomie

„Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lid této země následujícím způsobem. Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit. Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku a tak jsem získal právo napsat první dopisy a nastoupit coby první pochodeň.“

Úryvek z Palachova posledního dopisu.

„Byl velmi dobře orientován a uvědomoval si, co říká. Hned ve výtahu jsem se s ním snažila navázat kontakt obvyklou otázkou: „Co se vám stalo?“ „Zapálil jsem se sám, jako budhisté ve Vietnamu,“ odpověděl mi. „Proč?“ ptala jsem se dál. „Na protest proti všemu, co se tady děje, proti nesvobodě slova, tisku a všeho ostatního. Říkejte to všem,“ zněla jeho odpověď.“

Ze vzpomínek zdravotní sestry Svatavy Pinkasové

Pomník Jana Palacha na Václavském náměstí v Praze

Posmrtná maska Jana Palacha na kašně pod Národním muzeem, Praha 1969

? Otázky, úkoly, tipy

- 1 Sochař Olbram Zoubek sňal tajně Palachovu posmrtnou masku, která pak byla krátce vystavena na kašně pod Národním muzeem, kde se Palach zapálil. Kde můžete tuto posmrtnou masku vidět dnes?
- 2 Znáte z historie podobné případy sebeobětování? Smrt sebeupálením si zvolili například Polák Ryszard Siwiec nebo Němec Oskar Brüsewitz. Zjistěte více o jejich pohnutkách.
- 3 Náměstí Jana Palacha se dříve jmenovalo Náměstí Krasnoarmějců. Spontánně bylo přejmenováno na krátkou dobu v lednu 1969, definitivně pak po Sametové revoluci v roce 1989. Jakou souvislost má toto místo s Janem Palachem?

V horní části Václavského náměstí pod sochou sv. Václava se nachází malý pomník věnovaný památce Jana Palacha a Jana Zajíce.

Jan-Palach-Platz

i Nach der militärischen Invasion im August 1968 kehrte das Leben in der Tschechoslowakei langsam wieder zu totalitären Verhältnissen zurück. Schon am 27. August 1968 wurde das sog. Moskauer Protokoll unterschrieben, das die Okkupation des Landes und seine „begrenzte Souveränität“ bestätigte. Gleich darauf, im September 1968 wurde das Gesetz zu „Übergangsbestimmungen zur Wiederherstellung der öffentlichen Ordnung“ verabschiedet. Es hob in Wirklichkeit viele Verfassungs- und Bürgerrechte auf. Antisowjetische Demonstrationen Anfang November 1968 wurden von der Polizei brutal niedergeschlagen. Gleichzeitig wurde der Einfluss der Reformer in der kommunistischen Partei geschwächt und die Neuerungen des Prager Frühlings schrittweise rückgängig gemacht. So begann langsam ein Prozess, der Normalisierung genannt wird und die Rückkehr zu einem pro-sovietischen totalitären Regime bedeutete.

Am 16. Januar 1969, kurz vor 16 Uhr übergoss sich der zwanzigjährige Student der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität Jan Palach am oberen Ende des Wenzelsplatzes mit Benzin und zündete sich an. In seiner Aktentasche wurde ein Brief gefunden, der diese Tat als Protest gegen die sowjetische Okkupation bezeichnete. Jan Palach wurde mit schweren Verbrennungen ins Krankenhaus gebracht, wo er drei Tage später starb. Seine Beerdigung am 25. Januar 1969 in Prag, an der Zehntausende Menschen teilnahmen, wurde zu einer ersten öffentlichen Demonstration gegen die Okkupation des Landes. Genau einen Monat später, am 25. Februar 1969, verbrannte sich aus gleichem Anlass der achtzehnjährige Jan Zajíc, und im April 1969 in Iglau (Jihlava) Evžen Plocek. Nach den Taten dieser Menschen folgten noch einige andere Protest-Selbstmorde. Palachs Tod hat die ganze tschechoslowakische Öffentlichkeit erschüttert; auf die politischen Verhältnisse im

Land hatte sie jedoch fast keinen Einfluss. Im Januar 1989 fanden in Prag zum 20. Jahrestag von Jan Palachs Verbrennung umfangreiche Demonstrationen statt, die von der Polizei gewaltsam auseinander getrieben wurden: die Palach-Woche. Sie war bereits ein Vorbote der Samtenen Revolution.

Jan Palach

* 11. 8. 1948 in Všetaty / † 19. 1. 1969 in Prag

- im Jahr 1966 Abitur am Gymnasium in Mělník - 2 Jahre Studium an der Wirtschaftshochschule - 1968 Übertritt an die Philosophische Fakultät, Studienfach Geschichte – politische Ökonomie

„Weil sich unsere Völker am Rand der Hoffnungslosigkeit befinden, haben wir uns entschieden, unseren Protest deutlich zu machen und die Menschen in diesem Land auf folgende Weise wachzurütteln. Unsere Gruppe besteht aus Freiwilligen, die entschlossen sind, sich für unsere Sache verbrennen zu lassen. Ich hatte die Ehre das Los mit der Nummer eins zu ziehen und bekam so das Recht die ersten Briefe zu schreiben und als erste Fackel anzutreten.“

Ausschnitt aus Palachs letztem Brief.

„Er war bei Bewußtsein und wußte genau, was er sagte. Gleich im Aufzug habe ich versucht mit ihm Kontakt aufzunehmen mit der üblichen Frage: „Was ist Ihnen passiert?“ Er hat mir geantwortet „ich habe mich selbst angezündet wie die Buddhisten in Vietnam“. „Warum?“ habe ich weiter gefragt. „Aus Protest gegen alles, was hier los ist, gegen die Unfreiheit in der Presse, bei Meinungsäußerungen und allem anderen. Sagen Sie das allen,“ war seine Antwort.“

Aus den Erinnerungen der Krankenschwester Svatava Pinkasová

Denkmal für Jan Palach auf dem Wenzelsplatz in Prag

Totenmaske von Jan Palach am Brunnen unter dem Nationalmuseum, Prag, 1969

? Fragen, Aufgaben, Tipps

- 1** Der Bildhauer Olbram Zoubek nahm Jan Palach heimlich die Totenmaske ab. Sie war dann kurz am Brunnen unterhalb des Nationalmuseums ausgestellt, wo sich Palach verbrannt hat. Wo könnt Ihr diese Totenmaske heute sehen?
- 2** Kennt Ihr aus der Geschichte ähnliche Beispiele von Selbstopferungen? Den Tod durch Selbstverbrennung wählten z.B. der Pole Ryszard Siwiec oder der Deutsche Oskar Brüsewitz. Findet mehr über ihre Beweggründe heraus!
- 3** Der Jan-Palach-Platz hieß früher Platz der Rote-Armee-Soldaten. Er wurde spontan und für kurze Zeit im Januar 1969 umbenannt, definitiv erst nach der Samtenen Revolution 1989. Wie hängt der Platz mit Jan Palach zusammen?

Im oberen Teil des Wenzelsplatzes unter dem Standbild des Hl. Wenzel befindet sich ein kleines Denkmal, das an Jan Palach und Jan Zajíc erinnert.